

Stappen op weg naar een taalbeleid op school

1 november 2001

Auteurs: Johan van Braak, Werner Schrauwen

Volume: 31

Nummer: 2

Pagina's: 19-32

Documenten

- [vonk_jrg31_026.pdf](#)

stappen op weg naar een taalbeleid op school johan van braak werner schrauwen in brussel bezoeken meer dan twintigduizend kinderen elke schooldag een nederlandstalige basisschool wat opvalt aan deze groep van kinderen is dat ze sterk heterogeen is samengesteld ook de secundaire scholen worden almaar meer-taliger en multicultureler brussel bestaat uit een verscheidenheid aan etnische minderheidsgroepen met elk een andere taal cultuur geschiedenis en levensbe-schouwing in wezen is de talige en culturele verscheidenheid onder brusselse kin-deren niet anders dan in andere vlaamse grootsteden ook in steden als gent en an-twerpen zi tt en kinderen met een gevarieerde talige en culturele achtergrond sa-men in dezelfde klas toch is de situatie in brussel anders dan in andere groot ste-den net omdat het nederlands als officiële schooltaal in brussel slechts een minder-heidstaal is lechts een minderheid aan kinderen in de misschien is de talige en cul-turele heteroge brusselse nederlandstalige basisschool niteit wel een verklaring voor het feit dat een spreekt thuis met beide ouders neder aantal brusselse basiss-cholen de eerste lands in het lager onderwijs is dit onge waren in vlaanderen die stappen zetten in veer een kind op vijf in het kleuteron de richting van een taal-beleid vanzelf derwijs is dit slechts een kind op zeven sprekend biedt een sterke heterogeniteit de groep kinderen uit homogeen frans mogelijkheden tot het or-ganiseren van rijke talige gezinnen is in de nederlandstalige leerervaringen voor de leerlingen een sterke basisschool veel groter ook vind je er meer diversiteit is zelfs een wenselijke voorwaar anderstalige dan nederlandstalige kin de voor het socialiseren van jongeren in de deren 1 deze kinderen spreken thuis marok multi-culturele samenleving maar dit voor kaans turks spaans italiaans of een an deel heeft ook nadelen de uitdagingen dere vreemde taal in tegenstelling tot de maar ook de bezorgdheid om het bereiken leerlingen in brusselse franstalige scholen van standaarden die door de vlaamse over of in nederlandstalige scholen in an-dere heid zijn opgelegd onder de vorm van eind vlaamse grootsteden leeft slechts een min termen zijn groot een meerderheid aan derheid van de populatie van de brusselse leraren in brusselse basisscholen bijvoor nederlandstalige basisscholen

buiten de beeld die meewerkten aan een onderzoek schoolmuren thuis op straat in de jeugd van ponjaert van braak lambrecht club in dezelfde taal als die waarin op 1998 getuigen dat het in de brusselse school wordt geleerd basisschool moeilijk is om dezelfde normen te halen als in andere basisscholen in vlaanderen de taalachtergrond van de leer it nov dec 2001 nummer 2 31 e jaargang nr 20 tingen wordt hier naar voren geschoven als op school naast de resultaten van dit ont belangrijkste knelpunt het is net die be wikkkelingsproces werden de moeilijkheden zorgdheid om het vrijwaren van de onder bij het invoeren van plannen voor taalbeleid wijskwaliteit die scholen ertoe aanzet om te aan de opdrachtgever gerapporteerd starten met een taalbeleid ponjaert van braak lambrecht 1998 van braak lambrecht ponjaert 1998 in in dit artikel 2 gaan we dieper in op het con samenwerking met het nascholingscentrum cept taalbeleid eerst geven we aan hoe brussel werd in 2000 een nascholingsreeks we bij het onderwerp betrokken zijn in een over taalbeleid voor brusselse basis en volgende paragraaf wordt beknopt beargu secundaire scholen ingericht dit was de menteerd waarom scholen werk zouden start voor de teamgerichte vormingen team moeten maken van een taalbeleid daarna voor taal die tijdens het schooljaar 2000 staan we stil bij de 2001 in zeven secundaire en drie basis inhoud van het begrip scholen werden opgezet de belangrijkste taalbeleid om vervol motivatie om een gens in te gaan op de motivatie om een taalbeleid taalbeleid te verschillende inhoudelij starten is om de ke thema s van een plan op te starten bestaande voor taal op school dit om de uitdagingen van het lesgeven in een activiteiten en worden de pijlers van heterogene context aan te gaan kunnen initiatieven beter het taalbeleidsplan ge scholen een beroep doen op een groot aan op elkaar af te noemd vervolgens ge tal ondersteunende bronnen aangepast stemmen ven we aan welke fasen lessenmateriaal specifieke nascholing er meestal doorlopen schoolondersteunende partners door de worden bij het invoe overheid opgezette tijdelijke projecten ringsproces van een taalbeleidsplan de bij resultaten uit het eerder vermeld onder drage wordt afgesloten met een korte nabe zoek van ponjaert van braak lambrecht schouwing 1998 laten zien dat er in de ogen van de brusselse onderwijsmensen zeker geen korte historiek gebrek bestaat aan middelen om het onder wijs kwalitatief te ondersteunen een waar reeds in het midden van de jaren negentig genomen knelpunt in de brusselse basis werden in het politieke discours de moge school is eerder een tekort aan school lijkheden en beperkingen van taalbeleids organisatorische competentie om de veel ontwikkeling voor het onderwijs op hun heid aan hulpmiddelen en ondersteunende merites beoordeeld de directie onderwijs acties beter op elkaar af te stemmen van de vlaamse gemeenschapscommissie anders gezegd een strategische coordina belastte de vub3 met een onderzoek naar tie op schoolniveau is een cruciale voor de taalproblematiek in brusselse scholen en waarde om de bestaande ondersteunings de uitdagingen van de ontwikkeling van middelen beter te stroomlijnen beleidsplannen voor taal op lokaal niveau een delphi studie werd uitgevoerd in ver dit inzicht wordt geschraagd door de vast schillende basisscholen de onderzoekers stellingen van de departementale inspectie werkten samen met schoolteams aan de in vlaanderen in scholen met hoge con ontwikkeling van een beleidsplan voor taal concentraties van anderstaligen gebeurt het mn 31 e jaargang

nummer 2 nov dec 2001 geregeld dat de leerlingen die het neder schooltaalbeleid er bestaat immers een lands als schooltaal onvoldoende beheer consensus onder experts dat de effectiviteit en de eindtermen niet halen ondanks de van scholen niet enkel inspanningen van de school en van de leer kan gemeten worden in schoolteams ling zelf de scholen en de overheid nemen termen van uit te voe komen via een op dit terrein heel wat positieve initiatieven ren acties op microni beleidsplan voor maar het rendement ervan ontgoochelt dik veau scholen werken taal op school tot wijs een belangrijke oorzaak daarvan is het ook aan hun effectiviteit concrete gebrek aan een gecoördineerd beleid door initiatieven te afspraken omtrent inspectie so 2000 plannen die het klas geschikte acties senniveau overstijgen om de de belangrijkste motivatie om een taalbeleid toegepast op taal en taalverwerving in te starten is dus om de bestaande activitei taalonderwijs komen en rond de klas zo ten en initiatieven beter op elkaar af te schoolteams via een goed mogelijk af te stemmen want iedereen die bekend is met beleidsplan voor taal stemmen op de het lesgeven aan heterogene of kwetsbare op school tot concrete bestaande noden groepen weet dat de leeropbrengsten niet afspraken omtrent ge en verwachtingen altijd in overeenstemming zijn met de door schikte acties om de leraren en lerenden geleverde inspanningen taalverwerving in en het opstarten van een beleidsplan heeft dan rond de klas zo goed mogelijk af te stem als doelstelling een beter inzicht te krijgen in men op de bestaande noden en verwacht de eigen werking op het vlak van taalonder tingen wijs en aanverwante gebieden op die manier worden de leden van het school het belang van taalbeleid-ontwikkeling op team actief betrokken bij het vormgeven lokaal niveau heeft voornamelijk in neder evalueren en bijsturen van de eigen school land al geleid tot de ontwikkeling van ver werking scholen maken werk van een schillende beleidsinstrumenten denk aan eigen schooltaalbeleid tijd om dit begrip litjens 1993 prins korst 1999 in vlaan inhoudelijk invulling te geven deren komt de relevantie van schooltaal beleid bijvoorbeeld tot uitdrukking in de ver wachtingen van de departementale operationaliseren van het inspectie in het schooljaar 1999 2000 be brede concept steevende de inspectie bijzondere aandacht schooltaalbeleid aan het aspect taalbeleid op school inspectie so 2000 ook op de neder onder onderwijsdeskundigen bestaat lang lands vlaamse conferentie het schoolvak geen eensgezindheid omtrent de concrete nederlands werd er een aparte workshop invulling van het concept schooltaalbeleid reeks voor opgezet zie o m schrauwen er bestaan verschillende opvattingen over van braak 2000 dit paraplubegrip dit is echter niet anders dan bij zoveel andere begrippen uit het we doen toch een poging om een werkde onderwijskundig jargon denk aan zorgver finitie te geven voor het concept school breeding constructivistisch onderwijs taalbeleid op basis van van braak bovendien doet dit geen afbreuk aan de lambrecht ponjaert 1998 p 175 het waarde van het opzetten van plannen voor opzetten van een schooltaalbeleid doelt op nov dec 2001 nummer 2 31 e jaargang 1 n het ontwikkelingsproces binnen een school naar een effectieve school waarbij op een doelbewuste en strategische pijlers van taalbeleid manier wordt nagedacht over de wijze waar op de school omgaat zo beschouwd is taalbeleidsontwikkeling een met taal en taaldiversi proces dat erop gericht is om de organisatie voor de leerlingen van de schoolwerking te

verbeteren taal en teit dit mondt uit in pro staat een taal taalonderwijs vormen het speerpunt om een duct nl een beleids beleid in functie effectief schooltaalbeleid te ontwikkelen en in plan dat een geheel van het verbeteren te voeren hebben we een werkschema aan afspraken inhoudt van de onderwijs nodig dat het brede veld dat moet worden tussen de schoolbe leersituatie voor bewerkt op een gestructureerde manier in trokken actoren dit zijn alle leerlingen beeld brengt we onderscheiden zeven met niet enkel de leraars in een zorgbrede elkaar verbonden werkterreinen die de pijlers samenspraak met de aanpak van een taalbeleidsplan vormen directie en de leerlin gen maar ook andere pijler 1 school en buurtkenmerken betrokkenen stakeholders zoals ouders be zicht krijgen op de kenmerken van de geleidingsdiensten externe projectmedewer school als leer en leefgemeenschap en de kers nascholers enzoverder inbedding van de school in haar omgeving een effectieve school is een school die een het kerngedeelte van het taalbeleidsplan goede band heeft met de omgeving waarin situeert zich rond taalgebonden onderwer ze is gelegen hiertoe is het nodig inzicht te pen taal wordt hierbij echter niet uitsluitend krijgen in zowel de kenmerken van de gezien als onderwijs verstrekken in en van schoolbevolking taalachtergrond graad het nederlands als eerste tweede taal en van kansarmoede als de kenmerken van het vreemdetalenonderwijs taal wordt op de buurt speelvoorzieningen bibliotheek een brede wijze benaderd zie ook van den jeugdwerking in een overwegend hauwe stevens schrauwen 2000 taal als afzonderlijk vak leergebied les frans of anderstalige buurt is het een sen nederlands en andere lands talen noodzaak dat de school goed op de hoogte taal en taalgebruik doorheen de ver is van de nederlandstalige initiatieven pro schillende vakken leergebieden jecten in de buurt het schoolteam kan een taal als communicatiemiddel bij alle samenwerking met de partners in overwe schoolgebonden activiteiten ging nemen het opzetten van een schooltaalbeleid komt pijler 2 pedagogisch project tegemoet aan verschillende doelstellingen de eigenheid van de school duidelijk 1 op school wordt een gemeenschappelij maken met name het verhelderen van de ke consistente visie en houding bereikt opdracht van de school in een meertalige tussen alle schoolbetrokkenen inzake de omgeving taal en het taalgebruik wie zijn we waar staan we voor waar 2 voor de leerlingen staat een taalbeleid in komen we vandaan en waar willen we functie van het verbeteren van de heen het zijn vragen die in elke school wor onderwijsleersituatie voor alle leerlingen een zorgbrede aanpak den gesteld maar vooral in een sociaal cul 3 de schoolwerking wordt beter geinte tureel en taalheterogene context als brussel greerd in de lokale leefgemeenschap komen deze identiteitsvragen dagelijks naar 31 e jaargang nummer 2 nov dec 2001 boven een tweede luik van een beleidsplan goed mogelijk af te stemmen op de taal en voor taal richt zich op dit identiteitsvraag leerbehoeften van de leerlingen het curri stuk de uitgangspunten van het pedago culum eindtermen en gisch project vormen het leidmotief op basis leerplannen vormt de de vierde pijler waarvan scholen hun taalwerking vormge achtergrond waartegen vormt de kern van ven hoe breed ziet de school haar specifieke onderwijsleersituaties het beleidsplan ke opdracht hoe gaat het schoolteam om worden opgezet die zo voor taal het is met lesgeven en leren in een taalheterogene efficiënt mogelijk ge het geheel aan context hoe verhoudt de school zich richt zijn op het kennen

acties die op tegenover intercultureel bicultureel en of en kunnen van de leer klas-niveau worden meertalig onderwijs welk belang wordt toe lingen werken met genomen om het gekend aan de verschillende thuishalen taalheterogene leer taal onderwijs zo groepen versterkt de goed mogelijk af te pijler 3 inschrijvings en onthaalbe noodzaak om diep na stemmen op de leid te denken over de juis taal en systematiseren van de procedure van de te materialen school leerbehoeften van inschrijving en het onthaal van nieuwe leer boeken werkwijzen de leerlingen lingen binnen deze pijler in dit derde luik worden afspraken gemaakt wordt de school ook omtrent de wijze van inschrijven en het ont aangezet om taalleerlijnen uit te bouwen haal van nieuwe leerlingen ouders de zodanig dat een verticale samenhang in het inschrijvings onthaalproblematiek wordt niet curriculum kan worden gegarandeerd door langer een zaak voor de directie het school heen de verschillende leer jaren bestuur alleen maar wordt via overleg gedragen door de hele school het doel van pijler 5 taal rondom de klas een taalbeleidsplan is ook met betrekking afspraken omtrent het taalgebruik buiten de tot deze materie het schoolteam op eenzelf klas en de communicatie onder alle school de lijn te krijgen verder in deze bijdrage betrokkenen leerlingen leraren ouders wordt ter illustratie specifieke aandacht aan personeel dit punt geschonken zoals reeds beschreven in onze werkdefinitie van taalbeleid worden taalgebonden mate pijler 4 taal in de klas rief op school niet verengd tot taal als afstemmen van het taalonderwijs en het vak leergebied in deze vijfde pijler wordt de taalgebruik in onderwijsleersituaties op de school aangezet om afspraken te maken taal en leerbehoeften van de leerlingen omtrent taalzaken die het klassenniveau het goed functioneren van een school als overstijgen hoe consequent gaat de school geheel is uiteraard belangrijk voor aspecten om met het gebruik van nederlands en als het leren in de klas het welbevinden van andere talen hoe en in welke taal verloopt de leerlingen en leraren en het communica de communicatie met ouders hierover ver tieklimaat maar de essentie van het school der meer in de volgende paragraaf se ieren speelt zich toch nog steeds af in de klas deze vierde pijler vormt dan ook de pijler 6 extra maatregelen kern van het beleidsplan voor taal het is specifieke initiatieven en acties die de het geheel aan acties die op klasniveau nederlandse taalverwerving van de leerlin worden genomen om het taal onderwijs zo gen ten goede komen nov dec 2001 nummer 2 31 e jaargang va kenmerkend aan scholen die te maken krij deze laatste pijler thuishoort is de vraag op gen met taalheterogene groepen is de veel welke manier de school haar imago naar heid aan bijkomende taalstimulerende buiten kenbaar kan maken schoolinterne en externe acties die worden ondernomen veel scholen met een hoge graad anderstalige leerlingen genieten van focussen op taalbeleid overheidsondersteunde maatregelen zoals in de praktijk het onderwijsvoorrangsbeleid of zorgverbreding bovendien kunnen een aantal scholen in dit onderdeel willen we drie onderwerpen in brussel een beroep doen op specifieke oplichten die aan bod kunnen komen in projecten die worden ondersteund door een beleidsplan voor taal op school ze zijn eerder willekeurig gekozen al kan worden de vlaamse gemeen gesteld dat ze bij een behoorlijk aantal schapscommissie een voorbeeld hiervan is het brusselse scholen hoog op het prioriteiten de uitgangspunten voorrangbeleid brus lijstje staan de onderwerpen kunnen in dit

van het bestek uiteraard niet volledig worden uitgepedagogisch sel vbb participeren diept in wat volgt zullen we meer vragen project vormen het de scholen worden stellen dan antwoorden geven meer sug leidmotief op basis door een extern team gesties doen dan concrete richtlijnen uitte waarvan scholen doorgelicht en krijgen via overleg aanbevelingen het is immers aan de school zelf om hun taalwerking een eigen beleidslijn te bepalen de vragen vormgegeven gen om het taalonderwijs te verbeteren het en de suggesties zijn echter dwingend genoeg om alle schoolbetrokkenen te doen is nog veel te vroeg om nadenken over het onderwerp zodat ze op de impact van dit initiatief in te schatten basis van deze reflectie een consistent deze zesde pijler geeft een overzicht van beleid kunnen ontwikkelen en uitwerken extra maatregelen en zet het team aan om de genomen acties te evalueren op hun vercommunicatie met de ouders diensten en op basis hiervan de werking zo nodig bij te sturen ouderbetrokkenheid staat de laatste jaren hoog op de agenda van goed schoolbeleid pijler 7 professionalisering onderwijzensen zijn ervan overtuigd dat initiatieven op niveau van ouderbetrokken de communicatie met ouders zo optimaal heid samenwerking met externe organisatiemogelijk moet verlopen in de eerste plaats nascholing aanwerving van nieuwe ten voordele van de ontwikkeling van de leraren en uitstraling leerling maar ook om het onderwijzend en de zevende pijler bevat elementen die bui opvoedend werk van leraren en ouders te ten de klaspraktijk liggen hoe kunnen vergemakkelijken maar in de praktijk blijkt ouders beter betrokken worden bij de communicatie geen eenvoudige zaak te zijn school met welke partners gaan we in zeker niet als ze moet verlopen tussen twee zee welke nascholingsmodules rond partijen die vaak elk een eigen standpunt taal onderwijs worden gevolgd en door hebben dikwijls een andere sub cultuur wie kan de school bepaalde beroepscom beleven en figuurlijk en of letterlijk een ande petenties verwachten van nieuwe leraren re taal spreken daarbij speelt de status van bijvoorbeeld kennis omtrent taalvaardig cultuur en taal een belangrijke rol naast de heidsonderwijs een element dat ook in mate waarin de partijen met elkaar als gelijk mn 31e jaargang nummer 2 nov dec 2001 ken en als echte partners in gesprek gaan opzetten van een goede communicatie met voor welke taal in de meest brede beteke ouders zal het hiermee rekening moeten nis van het woord moet worden gekozen houden elke school zal op basis van de speci meestal zijn de hierboven genoemde ele fieke situatie moeten taalbeleids menten sterk met elkaar verweven in nagaan welke taal de ontwikkeling is een brussel en omgeving daarenboven op een meest geschikte is om proces dat erop heel specifieke manier het frans is er met ouders te commu gericht is om de immers de dominante lingua franca met een niceren in een meerta organisatie van de hoge europese en culturele status het is lige omgeving lijkt het schoolwerking te ook voor een groot aantal kinderen en vol evident dat het gebruik verbeteren taal wassenen de meest gebruikte taal in een van slechts een taal en taalonderwijs gesprek met iemand die een andere moe niet voor alle gespreks vormen het der-taal heeft daarom is het vanzelfspre partners optimale re speerpunt kend dat het frans ook op de speelplaats sultaten kan geven bij groepswerk in de klas en aan de school om te vermijden dat poort vaak als communicatiemiddel wordt men te zeer blijft theoretiseren of in het ijle gebruikt net zoals op straat bij de bakker blijft

praten kunnen schoolteams zich bij of bij de kruidenier het reflecteren op dit aspect van taalbeleid het best laten leiden door concrete vragen met deze feitelijkheid wordt het neder we doen een greep uit onze verzameling uit landstalig onderwijs geconfronteerd bij het de praktijk reflecteren over de communicatie met ouders mag van elke leraar worden verwacht dat hij zij een moeilijk gesprek met de nodige nuances in een vreemde taal kan voeren mag van alle ouders worden verwacht dat zij de vreemdetaaldrempel kunnen en du rv en overwinnen mag van de school worden verwacht dat er voldoende tolken worden ingezet van wie mag of moet de grootste inspanning worden gevraagd om zich a an te passen van de ouders die bewust voor het nederlandstalig onderwijs kiezen of van de leraren die vaak niet echt bewust hebben gekozen om in een meertali ge situatie te werken tast het gebruik van het dominante frans het nederlandstalignlaams karakter van de school aan kan een school die meertal igheid propageert zich veroorloven de schoolinfor matie uitsluitend in het nederlands aan te bieden mag men van ouders die bewust voor een nederlandstalige school gekozen hebben eisen dat zij inspanningen doen om ook de school taal van hun kinde ren te beg rijpen en te spreken zodat ze de taalverwe rv ing van hun oogappels mee kunnen ondersteunen nov dec 2001 nummer 2 31 e jaargang ifit rk de antwoorden op deze vragen zijn nooit meertalig onderwijs wordt dus ook gekleurd eensluitend en zeker niet absoluut ja of door persoonsgebonden ideeën waar het nee een discussie hierover leidt wel tot een precies heen moet met onze hedendaagse genuanceerde kijk op de taal als communi samenleving en onderwijs catiemiddel en cultuurdrager in een maat schappij die almaar meertaliger wordt in de onderwijspraktijk worden verschillende zeker als die discussie niet alleen onder argumentaties gegeven om werk of geen leraren wordt gevoerd maar ook met werk te maken van een meertalig onder anderstalige ouders en hun kinderen de wijsproject zo zijn er economische argu vraag is natuurlijk in welke taal die discussie menten een grondige kennis van meerdere het best wordt gevoerd lands talen verhoogt de latere kansen op de arbeidsmarkt sociaal politieke argu het verwezenlijken van menten de school moet jongeren opleiden een meertalig project voor een meertalige multiculturele samenle ving psychologische argumenten moeder een minderheid aan leerlingen groeit in taalonderwijs is positief voor de identiteits brussel op in een homogeen nederlands ontwikkeling van allochtone kinderen en talig thuis milieu zoveel is duidelijk voor de onderwijskundige argumenten onderwijs in meeste van deze leerlingen is het neder de moedertaal is een gunstige voorwaarde lands louter de formele schooltaal de vraag voor het verwerven van meertaligheid dringt zich bij veel onderwijsmensen dan deze of andere argumenten zetten scholen ook op in welke mate het opportuun is om aan om een specifiek meertalig project op te blijven vastklampen aan een eentalig te zetten binnen het beleidsplan voor taal onderwijsmodel indien goed onderwijs worden de uitvoeringsmodaliteiten uitge kan omschreven worden als onderwijs dat werkt er bestaan immers vele varianten van rekening houdt met de aard en mogelijke meertalig onderwijs uitwisselingsklassen den van de leerlingen zijn er verschillende onderwijs in eigen taal en cultuur tweetalig argumenten aan te dragen om werk te onderwijs in specifieke vakken lessen maken van een meertalig onderwijsproject in brussel de problematiek is

echter com inschrijven of niet plex en heeft een sterke politieke geladen heid het onderwerp heeft al velen naar de voor een korte blik op de pijler inschrijven doen grijpen vings en onthaalbeleid hebben we bewust gekozen voor het bovenstaande titeltje het in de vakliteratuur wordt het discours geeft aan hoe het item vaak wordt bena omtrent meertalig onderwijs deels geba derd en verengd niet de manier waarop seerd op onderzoeksgegevens hier en wanneer of waar wordt aan de orde daar wordt verwezen naar studies uit het gesteld wel of men een anderstalige leer buitenland de overdracht van onderzoeks ling inschrijft of niet in wat volgt willen we resultaten van de ene context naar de kort ingaan op dit smal maar zeer belangrijk andere blijkt echter niet vrij te zijn van pro strookje van schooltaalbeleid zonder het blemen bovendien bieden tegenstrijdige daartoe te beperken resultaten onderzoekers de mogelijkheid om selectief te refereren afhankelijk van het de pijler inschrijvings en onthaalbeleid is eigen normatief kader het debat over wellicht de meest gevoelige pijler het v ii 31 e jaargang nummer 2 nov dec 2001 opzetten van een beleidsplan voor taal moet geschoven waarom zou de nederlands rekening houden met de regelgeving en talige gemeenschap geld besteden aan kin afspraken zoals de non discriminatieover deren van frans taligen eenkomsten die werden ondertekend elke die enkele decennia in een meertalige vorm van discriminatie ook het onvoldoen geleden het neder en multiculturele de of misleidend informeren van ouders landstalig onderwijs in gemeenschap moet worden uitgesloten toch kan een brussel probeerden te hoort de school binnen het aangegeven kader een ondermijnen schoolpopulatie inschrijvingspolitiek voeren eventueel vanuit een spiegel te zijn een zekere onvrede met de bestaande situ we willen deze argu van de bevolking atie en gericht op vooropgestelde pedago menten en beweegre scholen kiezen het gische doelen die moeten dan wel duidelijk denen zeker niet als best bewust voor worden geformuleerd samen met de ma waardeloos van de tafel een eigen project nier waarop de doelen worden nagestreefd schuiven integendeel waarin het bij het opzetten van schoolteam de kenmerkend voor de meeste voorbeelden een beleid moet met taal diversiteit van van inschrijvingsbeleid in brussel is het ont deze soms subjectieve de bestaande radingsluik daardoor wordt de klemtoon realiteit en defensieve en of de na te van inschrijven of niet duidelijk op het laat houding rekening wor streven populatie ste woord gelegd aan de basis van deze den gehouden de als rijke bron defensieve benadering ligt een amalgaam reele en aangevoelde aanboort en van vaak niet openlijk uitgesproken situatie is het vertrek uitbaat gevoels argumenten minder positieve punt van discussie ervaringen en min of meer objectieve selec en overleg anderzijds tiecriteria die door de directie of de beheer moet het ook mogelijk zijn om het inschrij ders zijn opgesteld vingsbeleid vanuit een multicultureel en dus meertalig standpunt vorm te geven zonder de meeste aandacht gaat naar het vermij de fundamentele eigenheid van de school te den van probleemleerlingen of het niet verloochenen in een meertalige en multicul laten aangroeien van het aantal anderstali turele gemeenschap hoort de schoolpopu gen het is immers zo dat een grotere taal latie een spiegel te zijn van de bevolking heterogeniteit op allerlei gebied meer zorg scholen kiezen het best bewust voor een vraagt en op didactisch vlak problemen eigen project waarin het schoolteam

de met zich mee kan brengen vaak worden de taal diversiteit van de bestaande en of de beperkte draagkracht van de school de na te streven populatie als rijke bron aan verhoogde taaklast het gevoel van onnoot en uitbaat op die manier kunnen macht en de vrees voor het falen in de hoe clichematig het ook klinkt vele problemen onderwijsopdracht door directie en leraren men interessante uitdagingen worden aangehaald om een ontradingspolitiek te voeren daarnaast wordt gewezen op de een gericht en open inschrijvingsbeleid kan mogelijke negatieve gevolgen voor bepaal niet zonder duidelijke engagementen zowel de anderstalige kinderen te zwakke prestatie van de school als van de ouders en de leerling het verlies van taal onderwijskwaliteit lingen van bij de inschrijving moet duidelijk en het imago van de school ook historisch zijn wat de betrokkenen van elkaar mogen politieke argumenten worden naar voren verwachten mocht blijken dat een van de nov dec 2001 nummer 2 31 e jaargang 28 f 1 partijen op het eerste gezicht niet aan de tot een plaats waar alle leerlingen optimale verwachtingen kan voldoen dan is het voor kansen krijgen om zichzelf te ontwikkelen beide partijen verstandig om nog geen ver om dit doel te bereiken is het onder meer bintenis aan te gaan dan moet worden van belang een inschrijvingsprocedure in te nagegaan welke dingen aan beide zijden voeren die aan duidelijkheid niets te wensen nog kunnen en moeten gebeuren vooraleer overlaet hieronder een voorbeeld in een men samen op weg kan notendop het zal snel duidelijk zijn dat het niet van toepassing is voor onderinstro deze benadering start niet met de vraag mende kleuters en anderstalige nieuwko inschrijven of niet ze gaat uit van de mers bekommernis en de wil de school te maken voorbeeld van een inschrijvingsprocedure nederlands is zeker met de in te schrijven leerling en zijn ouders het eerste en als het kan enige communicatiemiddel daardoor e rv aren ook anderstalige ouders een van hen is verplicht aanwezig bij de inschrijving wat de gebruikelijke voertaal is in een nederlandstalige school indien de communicatie in het nederlands te stroef verloopt wordt overgeschakeld op een voor een of voor beide partners aanvaardbare vreemde taal als geconstateerd wordt dat de kandidaat leerling het nederlands onvoldoende beheerst omdat het zowel voor de leerling als de ouders een totaal vreemde taal is wordt de ouders verzocht e rn stig over hun beslissing na te denken en kan inschrijven worden afgeraden in ieder geval worden de ouders en de leerling uitgenodigd op een tweede gesprek ze krijgen schriftelijke informatie zie verder mee in een voor hen begrijpelijke taal pas bij een tweede aanmelding die getuigt van een positieve attitude een bewuste keuze en een vaste wil kan de leerling worden ingeschreven aan alle ouders maar bijzonder aan anderstalige wordt bij de inschrijving expliciet gezegd en op papier meegegeven wat een nederlandstalige school van de leerlingen en de ouders verwacht hoe er gewerkt wordt in taalheterogene groepen en welke moeilijkheden leren in een tweede of derde taal eventueel kan veroorzaken daarbij wordt gewezen op de inspanningen die de school doet om het leren van alle kinderen zo optimaal mogelijk te laten verlopen en het engagement dat van de ouders op dit vlak wordt verwacht met andere woorden in grote lijnen wordt het taalbeleid van de school geschetst anderstalige ouders worden aangespoord hun kennis van het nederlands te ver groten indien die onvoldoende is in een document kunnen adressen van organisaties meegegeven worden waar gratis neder-

landse lessen gevolgd kunnen worden 1 in 31 e jaargang nummer 2 nov dec 2001 y 29 een stapsgewijze aanpak problematiek zoals die wordt waargenomen door de verschillende betrokken actoren bij het invoeren van een beleidsplan voor taal op school zal het schoolteam op een fase 3 pijlers werkerterreinen explore planmatige wijze te werk gaan omdat het ren proces in elke school een uniek verloop zal in deze fase wordt door een extern begelei kennen is het onmogelijk om dit proces op der het brede veld van het taalbeleid over voorhand stapje voor stapje precies uit te zichtelijk gemaakt de pijlers van het taalbe tekenen toch zal een aantal belangrijke leid worden gepresenteerd deze kunnen fasen steeds worden doorlopen dienen als leidraad voor de inhoudelijke bepaling fase 1 voorbereidingsfase con van de werking ze bie vanuit deze visie is sensus building den een structuur een de leraar niet in eerste instantie moet op school een ver overzicht op basis waar langer passieve kennend gesprek worden georganiseerd van de school haar eigen uitvoerder van omtrent het doel en de inhoud van een uitdagingen en problema onderwijsactivi beleidsplan voor taal een ruime consensus tiek kan positioneren teit- en maar wordt omtrent het belang van een beleidsplan is hij actief betrokken een eerste succesvoorwaarde indien meer fase 4 bestaande bij het vormgeven dere schoolbetrokken actoren het belang initiatieven en maat en bijsturen van de van een beleidsplanontwikkeling onderken regelen inventarise schoolwerking met nen zal de kans op slagen groter zijn ren en structureren taalonderwijs als tijdens de voorbereidingsfase moet een het ontwerp van een centrale focus realistisch beeld worden geschetst van de beleidsplan voor taal op uitkomsten van een taalbeleid zo moeten school begint nooit met de deelnemers er bewust van gemaakt een tabula rasa de bestaande werking van worden dat een taalbeleid op korte termijn de school vormt het uitgangspunt waarop geen zichtbare resultaten oplevert dat ver verder wordt gebouwd elke school heeft nieuwing tijd vraagt en met vallen en op diverse terreinen al of niet in documen opstaan gebeurt wie zijn de actieve partici ten vastgelegde afspraken gemaakt initia panten aan het overleg omtrent school- taal tieven genomen en projecten opgezet vaak beleid uitgangspunt is een zo breed vormen ze samen niet echt een coherent mogelijke groep van schoolbe- trokkenen te geheel de bedoeling is deze initiatieven te stimuleren tot deelname ordenen in een kader dat kan leiden tot een grotere samenhang fase 2 problemen en behoefte expli citeren fase 5 analyseren en doelen stellen een volgende stap is om de waargenomen in een volgende fase wordt gezamenlijk een knelpunten inza- ke taal en taalonderwijs te lijst van prioritaire thema s vastgelegd waar ex- pliciteren op individueel niveau wordt in gaan we het eerst werk van maken zijn dit kaart gebracht welke problemen worden schoolorganisatorische elementen in- schrij waargenomen en aan welke behoeften het vingsbeleid communicatie met ouders uitwerken van een beleidsplan voor taal kan of didactische elementen on- twikkelen van tegemoetkomen via een brainstorm krijgt een taalleerlijn hetero- gene differentiatie het team beter inzicht in de taalgebonden technieken het is de opdracht van het nov dec 2001 nummer 2 31 e jaargang irgi 30 team om de priori- taire actievelden via betrokkenheid van de leden van het inspraak en overleg op papier te zetten schoolteam het opzetten van een beleidsplan voor taal fase 6 actie- plan opstellen en uit op school vormt niet het ultieme antwoord voeren op alle

problemen die zich voordoen in een plan voor taalbeleid krijgt stilaan gestal school die te maken krijgt met een taalhete te en wordt in de praktijk omgezet van rogeen publiek het biedt wel stappen in de belang hierbij zijn zeer duidelijke afspraken goede richting die goede richting wordt wie wat waar wan van onderuit bottom up bepaald door het neer hoe een haal schoolteam in samenspraak met alle werken aan een bare timing het streven schoolbetrokken actoren op deze wijze taalbeleidsplan naar succeservaringen krijgt het hele team een beeld van de eigen betekent dat de op relatief korte termijn werking en van mogelijke veranderingstra school op lokaal het zichtbaar maken tegieen vanuit deze visie is de leraar niet niveau beslist van de initiatieven langer passieve uitvoerder van onderwijs welke prioriteiten activiteiten maar wordt hij actief betrokken worden gesteld op fase 7 de evalu bij het vormgeven en bijsturen van de korte en lange atie en bijs-turings schoolwerking met taalonderwijs als centra termijn en het fase le focus verhoogt het het opzetten van een inzicht in haar beleidsplan voor taal is werk maken van prioriteiten eigen werking en een hulp om de kwali de zeven pijlers kunnen scholen op weg draagkracht teit van het taal onder helpen om bepaalde stappen te zetten in de wijs in al haar facetten richting van een schooltaalbeleid deze pij te verbeteren zelfeva lers willen scholen niet in een bepaalde rich luatie is hier een wezenlijk onderdeel van ting duwen maar wel een raamwerk bieden vol-doen de ondernomen acties initiatieven dat ze kunnen gebruiken om het proces van aan de verwachtingen moeten ze worden beleidsontwikkeling te structureren werken bijgestuurd of leveren ze reeds optimale aan een taalbeleidsplan betekent dat de resultaten via reflectie op de eigen werking school op lokaal niveau beslist welke priori tracht het schoolteam de kwaliteit van haar teiten worden gesteld op korte en lange ter onderwijs te verbeteren mijn en het verhoogt het inzicht in haar eigen werking en draagkracht een instru ment voor schooltaalbeleid kan scholen op stappen in de goede richting weg helpen deze stappen zelf te zetten in deze bij-drage werd ingegaan op de aard externe ondersteuning van het begrip schooltaal-beleid en werden bij wijze van onderzoeksexperiment waren in een aantal funda-mentele elementen toege brussel verschillende scholen betrokken bij licht onder-de vorm van de zeven pijlers het uitwerken van een lokaal beleidsplan aan het eind van dit artikel worden nog ponjaert van braak lambrecht 1998 enkele slotbes-chouwingen op een rijtje scholen die meewerkten aan het onderzoek gezet bevestigden het belang van beleidsplanning voor taal maar uitten hun bezorgd-heid omtrent de geboden externe ondersteuning 31 e jaargang nummer 2 nov dec 2001 de ondersteuning en coordinatie door een ject voorrangbeleid brussel aan-dacht extern taalbeleidsdeskundige is voor de besteed wordt aan bepaalde as-pecten scholen een troef alhoewel hier en daar vor ervan zijn er in vlaanderen nog geen initia mingssessies met betrekking tot taalbeleid tieven genomen om deze on-dersteuning te worden aangeboden en er binnen het pro institutionaliseren johan van braak werner schrauwen vrije universiteit brussel nascholingscentrum brussel vakgroep pedagogische wetenschappen pleinlaan 2 martelaarsplein 21 1050 brus-sel 1000 brussel johan van braakqvub ac be nascholing brussel skynet be noten 1 de precieze en meest actuele cijfers kan men vinden op de website van de vlaamse gemeenschapscommisie bop vgc belonderwijs tellingen februari01 html 2 de in-

houd van deze bijdrage komt grotendeels overeen met wat door dezelfde auteurs eerder werd gepubliceerd in het tijdschrift informatie vernieuwing onderwijs van braak schrauwen 2001 3 vakgroep ontwikkelings en levensloopspsychologie van de vub onder promotie van prof dr i ponjaert kristoffersen bibliografie inspectie so inspectieverslag 1999 2000 secundair onderwijs bijzondere aandachtspunten brussel 2000 online document beschikbaar op ond.vlaanderen.be/schooldirectie/inspverslag/soadvies.htm 07 juli 2001 litjens p het meta instrument instrument om een taalbeleid op een school te evalueren en te ontwikkelen enschede slo 1993 ponjaert kristoffersen i j van braak p lambrecht naar de ontwikkeling van een lokaal schooltaalbeleid in het brussels basisonderwijs onderzoeksrapport voor de vlaamse gemeenschapscommissie 1998 prins p p korst haags instrument taalbeleid den haag haags centrum voor onderwijsbegeleiding 1999 nov dec 2001 nummer 2 31 e jaargang mn ignimmoinswaamaimmi schrauwen w j van braak het opzetten van plannen voor taalbeleid in brusselse scholen en elders in a mottart red retoriek en praktijk van het schoolvak nederlands 2000 gent academia press 2000 p 283 288 teunissen f red taalbeleid concreet nederlands als tweede taal en onderwijs in allochtone talen op multi etnische scholen s hertogenbosch kpc groep 1997 van braak j i ponjaert kristoffersen p lambrecht mogelijkheden om een taalbeleid te ontwikkelen binnen het brussels nederlandstalig onderwijs in e witte a mares red brusselse thema s 6 twintig jaar onderzoek over brussel brussel vubpress 1998 p 169 193 van braak j w schrauwen werken aan beleidsplannen voor taal op school een terreinverkenning informatie vernieuwing onderwijs 22 84 juli sept 2001 p 5 13 van den hauwe j m stevens w schrauwen taalbeleid op de lagere school een brede aanpak vonk 29 5 mei juni 2000 p 3 18 tussendoor centruar voor didactiek het centrum voor didactiek universiteit antwerpen ufsia organiseert tijdens het tweede trimester de volgende cursussen voor leraren nederlands taaldag 2002 datum zaterdag 26 januari 2002 luisteren en spreken 6e jaar data dinsdag 5 februari van 9 tot 17 u 26 februari en 5 maart 2002 van 14 30 tot 17 u is het internet voor nederlands te didactiseren begeleiding giedo ousters mark van bavel Guido de becker datum woensdag 6 februari of woensdag 27 februari 2002 telkens van 14 tot 20 uur luisteren en spreken 3e jaar datum donderdag 7 februari en 7 maart 2002 telkens van 9 tot 17 uur literair lezen 1e en 2e graad datum woensdag 6 maart 2002 van 14 tot 17 uur inschrijvingen en inlichtingen ufsia het brantijser cvd miet oost sint jacobsmarkt 9 13 2000 antwerpen tel 03 220 46 82 fax 03 220 46 79 e mais miet 00st ua ac be website ufsia ac be idea 31 e jaargang nummer 2 nov dec 2001